

dr hab. Zbigniew P. Możejko
Instytut Anglistyki, Uniwersytet Warszawski
ul. Hoża 69, 00-681 Warszawa
tel. prac.: (+48 22) 55 314 19
tel. przenoś.: (+48) 503 847 035 (numer nie podlega upublicznieniu)
e-mail: z.mozejko<at>uw.edu.pl

Recenzja zestawu materiałów do programu „Synergia początkowej nauki języka obcego z edukacją wczesnoszkolną oraz nowoczesnymi technologiami informacyjno-komunikacyjnymi” dla klasy 2

Opis formalny obiektu recenzji

Przedłożony do recenzji zestaw materiałów do programu „Synergia początkowej nauki języka obcego a edukacją wczesnoszkolną oraz nowoczesnymi technologiami informacyjno-komunikacyjnymi” przeznaczonych dla uczniów klasy 2 szkoły podstawowej zawiera:

- **segregator z dwoma rodzajami kart pracy dla ucznia:**
 - a. w formie kolorowych wydruków na papierze o pogrubionej gramaturze (ok. 80-100g/m²) pokrytym folią przystosowaną do używania pisaków suchościeralnych, bądź pełnoformatowego plik PDF (dostępnego na stronie internetowej <http://english-academy.edu.pl/projektpokl/>) do samodzielnego wydruku (oraz ewentualnego samodzielnego zafoliowania w celu podniesienia ich żywotności);
 - b. w formie monochromatycznych wydruków w odcieniach szarości na papierze w formacie A4 do powielenia, lub bezpośredniego wykorzystania, bądź pełnoformatowego plik PDF (dostępnego na stronie internetowej <http://english-academy.edu.pl/projektpokl/>) do samodzielnego wydruku;
- **prezentacje multimedialne:** prezentacje multimedialne przygotowane w programie PowerPoint MSOffice i zapisane w formacie .pptx;
- **przewodnik dla nauczyciela:** przewodnik dla nauczyciela, zawierający gotowe scenariusze zajęć i wstęp do nich.

Opis merytoryczny materiałów dla klasy 2

Zanim przejdę do merytorycznego opisu przedłożonych materiałów, w celu ich lepszego zrozumienia i dla pełniejszego docenienia wkładu projektu „Synergia...”, uważam za zasadne zarysowanie pokrótce głównych założeń teoretycznych leżących u jego podstaw. Są nimi: CLIL oraz ICT.

Podejście edukacyjne wykorzystujące ICT (*Information and Communication Technology*, Technologie informacyjno-komunikacyjne) zakłada „stosowanie nowych technologii multimedialnych oraz Internetu do poprawy jakości nauczania przez poprawę dostępu do zasobów i usług” (Komisja Europejska, 2008: 6; za EACEA/Eurydice, 2011: 7).

Podejście edukacyjne znane pod nazwą CLIL (*Content and Language Integrated Learning*, Zintegrowane nauczanie treści przedmiotowo-językowych, za Gozdawa-Gołębiowski, 2010: 43) zakłada „sytuację, w której przedmioty lub części przedmiotów są nauczane poprzez język obcy z uwzględnieniem dwojakich celów: kształcenia w kierunku przedmiotowym i równoczesnego kształcenia językowego (Marsh, 1994; za Śpiewak, 2010: 84).

Uznałem za stosowne umieszczenie tu owego, nieco bardziej szczegółowego odniesienia się do podejścia edukacyjnego typu CLIL, gdyż w Polsce nie jest ono, niestety, jeszcze dostatecznie dobrze znane. Owszem, poświęconych mu zostało

kilka pozycji dostępnych na rynku, w tym numer specjalny *Języków Obcych w Szkole* z 2010 r., pod red. dr Agnieszki Otwinowskiej-Kasztelaniec oraz Magdaleny Woynarowskiej-Sołdan, *Profile Report* (2008), czy poszczególne rozdziały w zbiorach pod redakcją Komorowskiej (2007, 2009), lecz mam poczucie, że nie wszyscy nauczyciele edukacji wczesnoszkolnej, jak również nie wszystkie edukacyjne organy decyzyjne są należycie zaznajomieni z owym podejściem. Program „Synergia...” wypełnia należycie ową lukę i można tylko wyrazić zadowolenie, że będzie on miał możliwość dotarcia do szerszej grupy odbiorców, i w ten sposób będzie mógł przyczynić się do promowania podejścia CLIL, które zyskało aprobatę Rady Europy (vide: European Council, 2002); patrz także raport EACEA/Eurydice (2007) opisujący nauczanie dwujęzyczne w krajach europejskich, w tym w Polsce.

Przedłożony do recenzji merytorycznej zestaw materiałów do programu „Synergia...” dla klasy drugiej oceniam *bardzo wysoko*. Na szczególne podkreślenie zasługują następujące aspekty:

karty pracy dla ucznia:

- kl. 2, Moduł 12 „Jestem szczęśliwy”, w którym rozmowie o emocjach towarzyszy ćwiczenie umiejętności społecznych;
- kl. 2, Moduł 28 „Miasta”, w którym nazwy lokalizacji w mieście ćwiczone są w sposób niezmiernie atrakcyjny w konwencji gry planszowej;
- kl. 2, Moduł 16 „Życie dawniej i dziś” za to, że w sposób atrakcyjny ukazuje realia życia z początku XX wieku i zachęca do spojrzenia na doświadczenia życia współczesnego z pewnej perspektywy;
- kl. 2, Moduł 26 „Szkodniki i pożyteczne owady” za to, że w sposób atrakcyjny przybliży dzieciom świat, który często postrzegany jest jako ‘obrzydliwy’;

prezentacje multimedialne (MS PowerPoint):

- wszystkie materiały multimedialne do programu MS PowerPoint wykorzystują możliwości techniczne danego programu w sposób atrakcyjny;

przewodnik dla nauczyciela:

- struktura scenariuszy jest taka, że oprócz wyszczególnienia wszystkich niezbędnych w scenariuszu elementów (w tym rozwijanej wiedzy: edukacja matematyczna, przyrodnicza, społeczna, plastyczna, umiejętności TIK), scenariusze zawierają także informacje o materiałach dodatkowych/opcjonalnych, w tym o grach, czy o piosenkach *on-line*.

Spójność materiałów do klasy 2 z programem „Synergia...”

Dokonując szczegółowej analizy porównawczej programu „Synergia...” z materiałami, które powstały na jego kanwie, należy z satysfakcją stwierdzić, że program spójnie realizuje to, co zapowiada. Zgodnie z założeniami, program koncentruje się na nauce języka obcego (w tym przypadku: języka angielskiego). Również materiały (karty pracy, a także materiały multimedialne) koncentrują się na nauce języka angielskiego. Jest to o tyle godne podkreślenia, że zdarzają się programy niespójne – w tym jednak przypadku, tak, jak wskazuje na to tytuł programu, jest to współdziałanie nauki języka obcego (języka angielskiego) z edukacją wczesnoszkolną, a nie odwrotnie.

Równocześnie, spójna z prymarnością języka jest wyraźna obecność treści edukacji wczesnoszkolnej. Jest to zgodne ze współczesną tendencją do nauczania języka obcego (tutaj: języka angielskiego) z określoną celowością, która pochodzi od treści tzw. przedmiotowych (*content subject area*). Powoduje to uniknięcie niekorzystnej sytuacji, w której bądź to uczniowie, bądź to nauczyciel uczą się, czy nauczają języka jako systemu samego w sobie (*language for its own sake*). Owa

tendencja znana jest w literaturze przedmiotu pod angielskojęzyczną nazwą TENOR (*Teaching English for No Obvious Reason*, Nauczania języka angielskiego bez wyraźnego powodu) i LENOR (*Learning English for No Obvious Reason*, Uczenie się języka angielskiego bez wyraźnego powodu).

W przedłożonych materiałach obecność treści językowych oraz treści przedmiotowych jest wyeksponowana w jasno określonych celach poszczególnych modułów (np. klasa 2, moduł 14 „Zwierzęta dalekiej północy”), a także poprzez użycie czytelnych znaków graficznych w scenariuszach lekcji – flag (polskiej bądź brytyjskiej) – na oznaczenie tego, które treści są w danym momencie realizowane (czy to językowe, czy przedmiotowe).

Spójność materiałów do klasy 2 z podstawą programową

Podstawa programowa dla klas 1-3 (*vide*: MEN, 2014: 11), określa cele edukacji wczesnoszkolnej w sposób następujący:

Celem edukacji wczesnoszkolnej jest wspomaganie dziecka w rozwoju intelektualnym, emocjonalnym, społecznym, etycznym, fizycznym i estetycznym. Ważne jest również takie wychowanie, aby dziecko, w miarę swoich możliwości, było przygotowane do życia w zgodzie z samym sobą, ludźmi i przyrodą. Należy zadbać o to, aby dziecko odróżniało dobro od zła, było świadome przynależności społecznej (do rodziny, grupy rówieśniczej i wspólnoty narodowej) oraz rozumiało konieczność dbania o przyrodę. Jednocześnie dąży się do ukształtowania systemu wiadomości i umiejętności potrzebnych dziecku do poznawania i rozumienia świata, radzenia sobie w codziennych sytuacjach oraz do kontynuowania nauki w klasach IV–VI szkoły podstawowej. (MEN, 2014: 11)

Jedną z zalet programu „Synergia...” jest fakt, że odnosi się on *w sposób ogólny* do treści nauczania wyodrębnionych w podstawie programowej dla klas 1-3. Owo ogólne odniesienie programu do podstawy programowej jest zasadne, gdyż pozostawia poszczególnym nauczycielom realizującym program niezbędną swobodę wyboru, konieczną dla przystosowania programu do sytuacji w poszczególnych klasach, biorąc pod uwagę etap rozwoju dzieci, stan ich wiedzy i umiejętności przedmiotowo-językowych, oraz poziom świadomości językowej owych dzieci (*language awareness*) odnoszącej się zarówno do języka polskiego (tzw. L1), jaki i do języka obcego (angielskiego, tzw. L2); (*vide*: Svalberg, 2007).

Zgodnie z tym, co zostało już opisane powyżej, program „Synergia...” należycie integruje treści przedmiotowe (przewidziane dla edukacji wczesnoszkolnej) z treściami językowymi (przewidzianymi także dla edukacji wczesnoszkolnej). Jest to zgodne z opisami tak zwanych dobrych praktyk nauczania typu CLIL (*CLIL good practice*, patrz także: de Graaff i in. 2006) oraz stanowi o innowacyjności materiałów i metod pracy.

Innowacyjność materiałów i wykorzystanych metod pracy

Konsekwentne realizowanie integracji treści przedmiotowych z treściami językowymi jest jedną z cech znamionujących przedłożone materiały i przyczynia się do ich innowacyjności. Dobrą ilustrację tej tendencji jest Moduł 24, klasa 2, „Miód – słodki smakołyk”.

Tak zaprojektowane materiały mogą być wykorzystywane zarówno przez nauczycieli języka angielskiego, jak i nauczycieli edukacji wczesnoszkolnej – stanowi to znakomitą platformę kooperacji pomiędzy tymi nauczycielami i niejako wymusza ściślejszą współpracę między nimi.

Drugą cechą stanowiącą o innowacyjności materiałów do klasy 2 jest otwartość zasobów, która przy modułowym charakterze programu „Synergia...” umożliwia nauczycielowi taki dobór treści zajęciowych, aby odpowiadać na potrzeby danej grupy uczniów. Równocześnie, z racji zastosowania wyrazistej tematyczności modułów, można zarówno same moduły, jak i odpowiadające im materiały (karty pracy, czy materiały multimedialne) potraktować jako punkt wyjścia do pracy z zastosowaniem metody projektu (z racji wieku uczniów – pracy grupowej, czy ogólnoklasowej, raczej niż indywidualnej). Metoda ta, w połączeniu z bogactwem tematycznym pozwala na aktywizację grupy uczniów. Tutaj szczególnie pragnę zwrócić uwagę na pogłębione informacje dla nauczyciela znajdujące się w scenariuszach, które mogą spowodować, że realizowany projekt będzie nie tylko komunikacyjnie atrakcyjny, lecz także wartościowy poznawczo (patrz na przykład: klasa 2, moduł 21 „Odkrycia i wynalazki, które zmieniły świat” i informacje na temat pochodzenia różnych wynalazków). Równocześnie program umożliwia wykorzystanie jego spiralnego charakteru – treści omawiane na jednym poziomie *mogą* następnie (podkreślam ‘mogą’) zostać ponownie użyte w kolejnej klasie, tym razem na wyższym poziomie (patrz na przykład Moduł „Pogoda” w klasie 1 i Moduł „Ubrania na każdą pogodę” w klasie 2).

Po trzecie zaś, dokonując oceny relatywnej uniwersalności przedłożonych materiałów oraz wykorzystywanych metod pracy, należy rozważyć stopień ich przydatności do pracy z uczniami ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi – i tutaj również materiały do klasy 2 jawią się jako posiadające pewne cechy innowacyjne. Literatura przedmiotu definiuje ucznia ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi (tzw. *SEN, Special Educational Needs*) – dwojako. Otóż, że jest to zarówno uczeń zdolny, jak i uczeń z potencjalnymi deficytami edukacyjnymi (*vide: JOWSz, 2011 versus Bogdanowicz, 2004*). W świetle tak przyjętych definicji, można z satysfakcją zauważyć, że program „Synergia...” w sposób więcej niż poprawny odpowiada na potrzeby uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, i to zarówno w rozumieniu pierwszym, jak i drugim. Mimo, że specjalne potrzeby edukacyjne (*SEM*) nie są uwzględnione w kartach pracy jako odrębne ćwiczenia, to znakomitą większość prezentowanego materiału stanowią ćwiczenia wielozmysłowe (*multisensory tasks*), czyli dokładnie takie, jakie potrzebne są dzieciom o specjalnych potrzebach np. dyslektykom (patrz także: Crombie, 1997; Nijakowska, 2010; Nijakowska i in., 2013). Przykłady takich ćwiczeń można znaleźć w wielu materiałach dla klasy 2, np.: Moduł 5 „Jem zdrowo”, Moduł 15 „Materiały”, czy Moduł 19 „Jak poznajemy świat? (zmysły)”.

Umiejętności rozwijane przez materiały

Analiza załączonych materiałów dla klasy 2 pozwala wnioskować o umiejętnościach, które mogą zostać rozwinięte, pobudzone, bądź wzmocnione dzięki pracy z owymi materiałami. I tak:

Szczególnie zasadne wydaje się świadome i konsekwentne zaprojektowanie paralelności treści nauczania (w podziale na umiejętności przedmiotowe, językowe oraz informacyjno-komunikacyjne) z przewidywanymi rezultatami nauczania (także w podziale na umiejętności przedmiotowe, językowe oraz informacyjno-komunikacyjne). Takie dookreślenie przewidywanych rezultatów nauczania w relacji do treści i umiejętności, które są przedmiotem nauczania zgodne jest założeniami podejścia edukacyjnego typu CLIL. W ramach umiejętności przedmiotowych można z łatwością wyróżnić pod-podział na umiejętności przyrodnicze (np. klasa 2, Moduł 3 „Las”, czy Moduł 4 „Sad”), czy umiejętności matematyczne (np. klasa 2, Moduł 18 „Przepis na

ulubioną potrawę”), bądź umiejętności przyrodnicze i matematyczne połączone w jednej lekcji (np. klasa 2, Moduł 7 „Halloween”). Umiejętności społeczne dzieci rozwijane są przy okazji realizacji większości tematów zarówno poprzez specyficzne podejście do tematów (np. klasa 2, Moduł 6 „Domowi ulubieńcy”, w którym dzieci rozwijają empatię porównując potrzeby ludzi i zwierząt) jak i zastosowanie ćwiczeń promujących współpracę. Większość modułów zawiera również zadania rozwijające umiejętności plastyczne dzieci, jednocześnie zachęcając je do twórczego myślenia (np. klasa 2, Moduł 20 „Wielkanoc w różnych krajach”).

Rekomendacja

Z całym przekonaniem wnoszę o dopuszczenie do realizacji zestawu materiałów do programu „Synergia początkowej nauki języka obcego z edukacją wczesnoszkolną oraz nowoczesnymi technologiami informacyjno-komunikacyjnymi” dla klasy drugiej.

Źródła

- Bogdanowicz, M. (2004) Niespecyficzne i specyficzne trudności w uczeniu się języków obcych. W: Bogdanowicz, M. i Smoleń, M. (red.) *Dysleksja w kontekście nauczania języków obcych* (str. 78–97). Gdańsk: Wydawnictwo HARMONIA.
- Crombie, M. A. (1997) The Effects of Specific Learning Difficulties (Dyslexia) on the Learning of a Foreign Language in School. *Dyslexia*, 3, 27–47.
- de Graaff, R. de, Koopman, G.J., i Westhoff, G. (2006) *Categories and examples of effective CLIL pedagogy for L2 learning*. CD-Rom, Utrecht University.
- EACEA/Eurydice (2007) *Zintegrowane kształcenie przedmiotowo-językowe w szkołach w Europie*. Warszawa: FRSE.
- EACEA/Eurydice (2011) Kluczowe dane o kształceniu i innowacjach z zastosowaniem technologii informacyjno-komunikacyjnych w szkołach w Europie. http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/key_data_series/129PL.pdf [pobrano 15.06.2015].
- European Council (2002) *Barcelona European Council. Presidency Conclusions*, Press Release 100/1/02.
- Gozdawa-Gołębiowski, R. (2010) Intergracja czy dezintegracja? O roli systemu gramatycznego w kształceniu typu CLIL. *Języki Obce w Szkole* 6: 43-52.
- JOwSz (2002) *Języki Obce w Szkole*, nr 6, numer specjalny, Nauczanie dwujęzyczne.
- JOwSz (2010) *Języki Obce w Szkole*, nr 6, numer specjalny, CLIL w polskich szkołach: od teorii do praktyki.
- JOwSz (2011) *Języki Obce w Szkole*, nr 1, temat numer: Uczeń zdolny.
- Komisja europejska (2008) Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions - New Skills for New Jobs. Anticipating and matching labour market and skills needs. COM(2008) 868 wersja ostateczna.
- Komorowska, H. (red.) (2007) *Nauczanie języków obcych: Polska a Europa*. Warszawa: Academica.
- Komorowska, H. (red.) (2009) *Skuteczna nauka języka obcego*. Warszawa: Wydawnictwo CODN.
- Marsh, D. (1994) Bilingual Education and Content and Language Integrated Learning. <http://archive.ecml.at/mtp2/CLILmatrix/EN/qMain.html> [pobrano 15.06.2015].
- MEN (2014) Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 maja 2014 r., poz. 803, zmieniające rozporządzenie w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół, <http://dokumenty.rcl.gov.pl/D2014000080301.pdf> [pobrano 15.06.2015].

- Nasz Elementarz1 <http://naszelementarz.men.gov.pl/podreczniki-dla-klasy-pierwszej/>, [pobrano 15.06.2015].
- Nijakowska, J. (2010) *Dyslexia in the foreign language classroom*. Clevedon: Multilingual Matters.
- Nijakowska, J., Kormos, J., Hanusova, S., Jaroszewicz, B, Kálmos, B, Imrene Sarkadi, A., Smith, A. M., Szymańska-Czaplak, E., Vojtkova, N. (2013) *DysTEFL – Dyslexia for teachers of English as a foreign language*. Trainer's Booklet. Trainee's Booklet. CD-Rom. Cham, Germany: Druck+Verlag Ernst Vögel GmbH.
- Profile Report. Bilingual Education (English) in Poland* (2008) Marsh, D., Zając, M., Gozdawa-Gołębiowska, H. Warszawa: CDN., British Council Poland, University of Jyväskylä.
- Śpiewak, G.(2010) Ruch dwukierunkowy? CLIL a nauczanie języka obcego na filologii angielskiej. *Języki Obce w Szkole 6*: 84-87
- Svalberg, A. M-L. (2007) Language awareness and language learning. *Language Teaching*, 40(4), 287-308.

Recenzję sporządził:

Zbigniew P. Możejko

Warszawa, 30 czerwca 2015